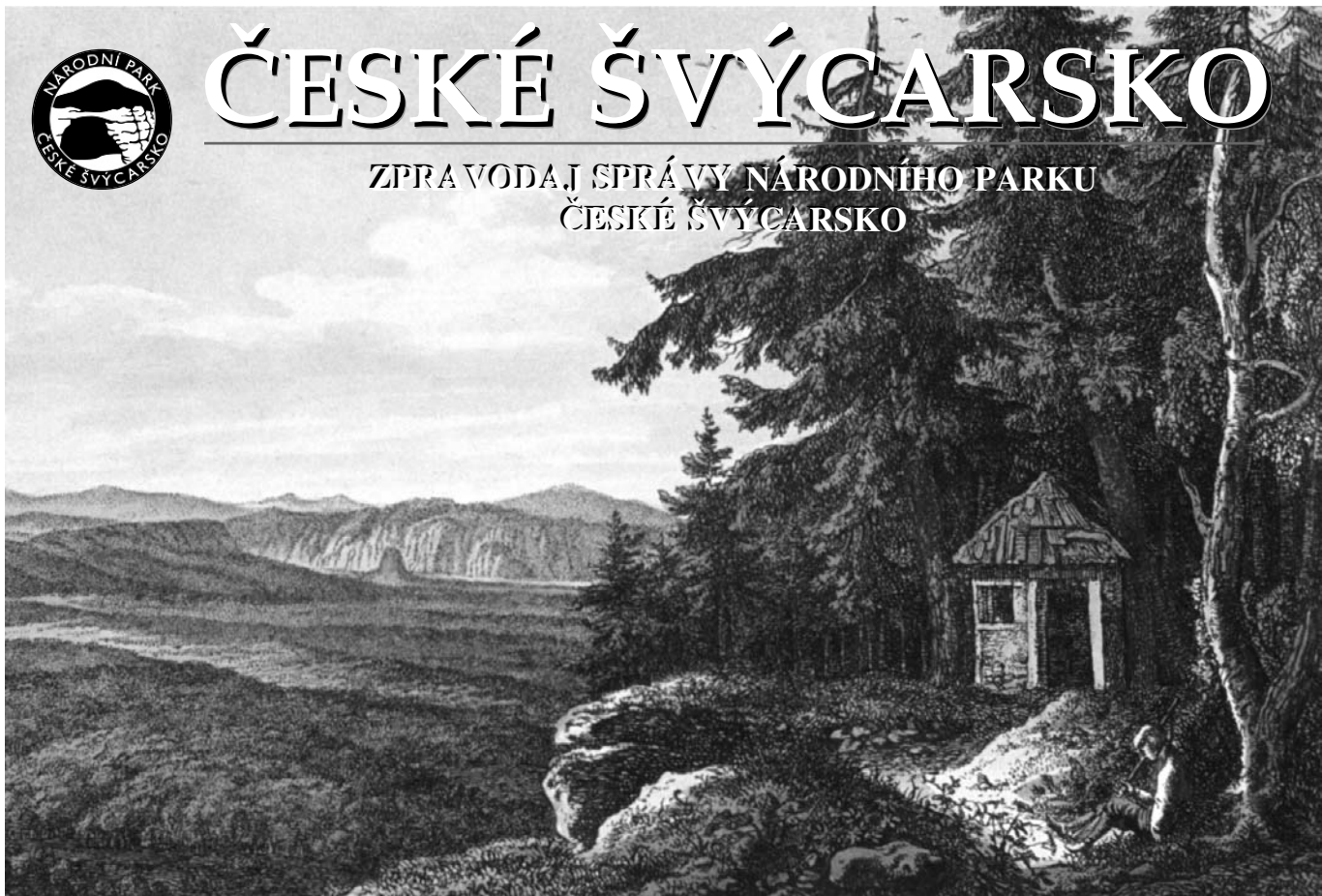




ČESKÉ ŠVÝCARSKO

ZPRAVODAJ SPRÁVY NÁRODNÍHO PARKU
ČESKÉ ŠVÝCARSKO



Květen 2011

10. ročník

1/2011

Z OBSAHU:

Rys ostrovid	2
Rysí stopy v Českém Švýcarsku	3
Myslivost v lesích NP	4-5
Patnáct let sledování netopýrů v kaňonu Labe	6
Mník jednovousý	7
Jednokvítek velekvětý	8
Ekologická výchova	9
Havárie a sanace nad silnicí I/62	10-11
Počátky dolování vápence na panství Lipová	12
Úpravy na Labi	13
Luční soutěž	14
Dotazy pro nového ředitele NP Saské Švýcarsko	20
Naučná stezka Okolím Pravčické brány	17
První křížky v Českém Švýcarsku opraveny	18-19

Vážení a milí čtenáři,
velmi výrazný rok 2010 jsme nechali za zády. Možná by stálo za to i říci „chvála Bohu!“. Rok bohatý na různé události, ať kladné či záporné, ale především rok extrémně bohatý na přírodní katastrofy. Musím konstatovat, že to byl rok, který

prověřil nervové soustavy všech zúčastněných, ale hlavně naše charaktery a soudržnost. Náš region však opět obstál!

Co si přát do roku letošního? Myslím, že nebudu daleko od pravdy a snad mohu mluvit i za vás, ale sám bych si přál, aby byl už konečně normální. **Pavel Benda**



Kromě obnovy Edmundovy soutěsky se u Hřenska usilovně pracuje i na hrázi v Divoké soutěsce a zprovoznění tamních rybích přechodů. Foto: J. Honzík



JEŠTĚ JE MŮŽEME VIDĚT...

Rys ostrovid (*Lynx lynx*)

Rys ostrovid je největší evropskou kočkovitou šelmou. Toto statné zvíře s vysokými nohama a krátkým jakoby uřatým ocasem může vážit i více než 35 kg a jeho výška se pohybuje přes půl metru. Charakteristické jsou i jeho štětičky na uších. Rys původně obýval lesní oblasti ve značné části Evropy, Asie a Severní Ameriky. V současnosti se v Evropě souvisleji vyskytuje hlavně na severu Ruska, ve Skandinávii, v oblasti Karpat a na Balkáně. Uvádí se, že v České republice byla původní populace vyhubena v 19. století. V současné době se díky přirozenému znovuosídlování původního areálu (např. Beskydy) a také díky vypouštění (Šumava) vyskytuje v několika oblastech. Početnost v celé ČR se odhaduje na 70 až 100 dospělých jedinců.

Historické údaje z oblasti Českého Švýcarska shrnul ve své práci Bárta (1967). Uvádí, že již roku 1551 myslivec Jörg odevzdal bynovecké vrchnosti dva rysy. Lov ostrážitých rysů v rozsáhlých hvozdech nebyl asi právě snadný, takže v letech 1645 až 1685 bylo na Dě-

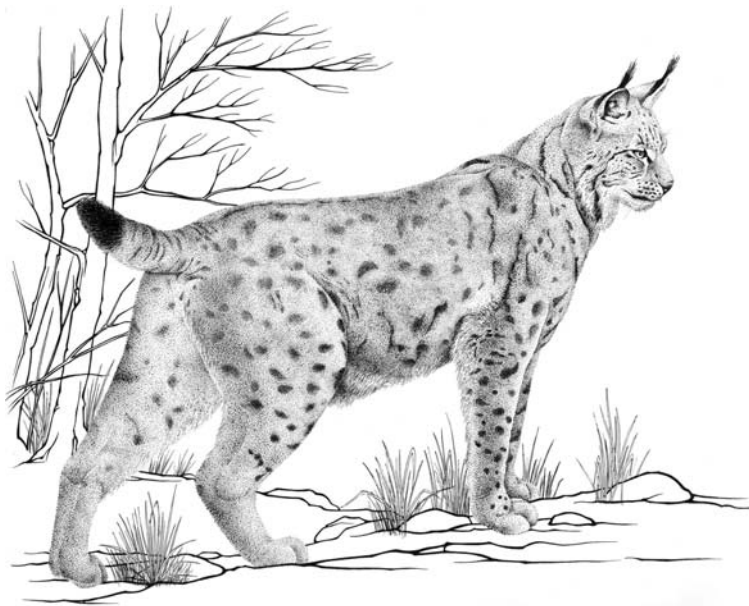
čínsku uloveno jen šest rysů. Naproti tomu archivní záznamy o lovech saských kurfiřtů jich od roku 1656 do roku 1680 vykazují celkem 191. Poslední rysově v naší oblasti byli uloveni v 18. století. Dne 24. 11. 1713 zastřelil hrabě Thun rysa „na Sněžníku“. Dne 3. 4. 1743 byl uloven samostřílem rys v oblasti Velkého Kozího dolu u státní hranice. Na tuto událost zde upomíná „rysí kámen“ s vytesaným rysem. Dne 18. 1. 1785 byl „na Sněžníku“ stopován rys, který byl při naháňce 4. února téhož roku uloven poblíž Kristina Hrádku u Maxiček. V té době to byla již výjimečná událost, a proto byl následně tento ulovený rys vypořádán i na obraze.

Po téměř padesátileté pauze se z Českého Švýcarska objevují zajímavá zjištění z let 1928 - 1935, kdy byly opakovaně nacházeny stržené kusy srnčí zvěře. Na základě tehdejšího popisu se jednalo jednoznačně o zvěř strženou rysem, i když v té době byl za původce považován výr velký. První poválečné pozorování pochází z roku 1956, kdy byl rys pozorován na saské straně v příhraniční oblasti severovýchodně od Rájce u Tisé. Do roku 1979 bylo zaznamenáno celkem šest

raznit, že počet dokladů o přítomnosti neodráží nárůst či pokles velikosti populace či její rozšíření, ale spíše rozmístění pozorovatelů a také faktor náhody.

Velmi významná událost se však odehrála počátkem letošního roku. Podařilo se poprvé fotograficky zdokumentovat živého jedince z Českého Švýcarska. Dne 6. 1. 2011 ve 21.14 a 22.04 hod. byl fotopastí zachycen dospělý jedinec. Fotopast byla umístěna nedaleko státní hranice poblíž zaniklé osady Zadní Jetřichovice.

Byl použit infrablesk, nicméně díky němu není bohužel možné rozpoznat individuální tečkování na srsti jedince. V okolí byly v tomto období nalezeny také dva kusy strženého muflona, které rys ukryl pod skalní převis. Toto první fotografické zdokumentování výskytu rysa na území národního parku bylo však zcela náhodné. Fotopast byla na dané místo instalována za účelem monitoringu spárkaté zvěře, konkrétně jelena s nefunkčním GPS obojkem. Dalším neklamným důkazem o existenci této šelmy v národním parku je nález stržené srny 18. 2. 2011 ve



Rys ostrovid, kresba © Petr Nesvadba

zjištění, včetně výše uvedeného. V 80. a 90. letech 20. století došlo k výraznému nárůstu zjištění. Na přelomu a začátkem 21. století opět došlo k výraznému poklesu a po roce 2005 jsou k dispozici opět téměř každoročně různě věrohodná data. Na tomto zájmovém území bylo opakovaně doloženo také rozmnožování, a to od roku 1969 celkem jedenáctkrát, včetně přilehlého sousedního saského území (Nationalpark Sächsische Schweiz).

V této souvislosti je třeba konstatovat, že téměř každý rok se objeví několik více či méně věrohodných dokladů o přítomnosti této kočkovité šelmy. Je však mnohdy velmi těžké oddělit skutečná zjištění se záměnami či omyly. Je také nutno zdů-

velmi těžko přístupné lokalitě v oblasti Na Tokání. Prokazatelné stržení rysem dokladovaly i rysí stopy v okolí.

Je třeba zdůraznit, že rozloha Národního parku České Švýcarsko i s rozlohou sousedního NP Saské Švýcarsko neposkytuje potřebnou plochu pro udržení životaschopné populace rysů. Ti, díky svým rozsáhlým teritoriím, logicky využívají i navazující oblasti, které jsou pro rysa také velmi atraktivní, zejména Lužické hory, Krušné hory a také část Českého středohoří (Verneřické středohoří).

Lze jen doufat, že tolerance ze strany člověka pomůže udržet tuto velmi vzácnou šelmu v širší oblasti Českosaského Švýcarska. **Pavel Benda, Marek Klitsch**

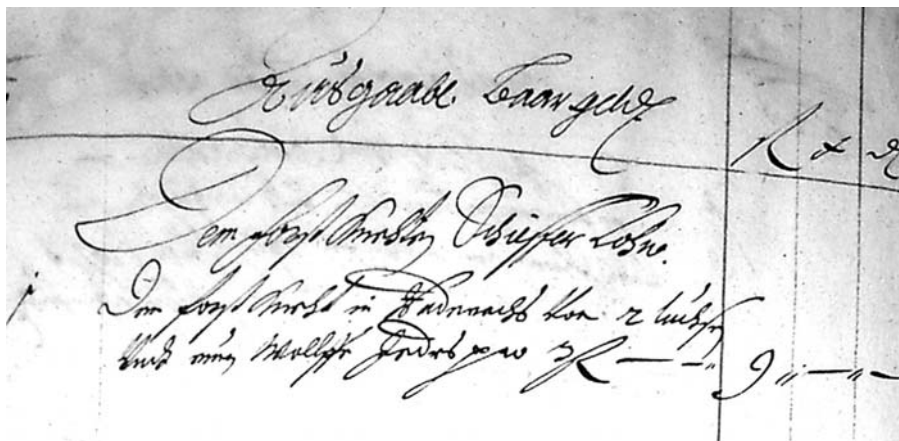


Rysí stopy v Českém Švýcarsku

Nedávná návštěva rysa v Českém Švýcarsku vzbudila velký ohlas a nadšení. Není divu, stopy krásné šelmy ve zdejší krajině dávno vychladly - od časů, kdy byl huben jako škodná, nás dělí zhruba tři staletí.

Zástřelná taxa za rysa (a vlka) patřila v 17. a v 18. století k nejvyšším možným odměnám střelců. Na českokamenickém panství činila rovné tři zlaté, na bynoveckém dva zlaté dvacet krejcarů a na lipovském čtyři zlaté třicet krejcarů. Více mohl lesník získat jen skolením medvěda (čtyři zlaté čtyřicet krejcarů), jenže od 30. let 17. století neexistuje jediný doklad, že by se někdo na území Českého Švýcarska mohl podobným úlovkem pochlubit (poslední volně žijící medvěd byl zastřelen 1658 u Kristina Hrádku v lesích Thun – Hohensteinů).

Nejstarší zpráva o zastřelení rysa v Českém Švýcarsku pochází z **panství Lipová** z roku 1671. V lesích Salm-Reifferscheidů byly za celou dobu zabity jen tři šelmy, všechny v revíru Brtníky, poslední roku 1680. Z **panství Kinských** pochází první záznam „až“ z roku 1674; lesní čeledín z revíru Radewatsch (Zadní Doubice) se tehdy pochlubil a usmrtil



Účet za zastřelení dvou rysů a jednoho vlka v revíru Radevač z roku 1674.

během sezóny dva rysy a vlka. Poslední odměna za rysa byla vyplacena lesmistrovi roku 1702, bohužel už bez uvedení lokality. Za celé období bylo v lesích českokamenického panství zástřeleno či lapeno celkem třicet rysů: v revíru Falknov (9 kusů), Doubice (8 kusů), Zadní Doubice (7 kusů), Rynartice (5 kusů), Jetřichovice a Srbská Kamenice (po jednom kusu).

Z lesů **panství Bynovec** (Clary – Aldringenů) není známa jediná zpráva, která by hovořila o zastřelení rysa. Zato se na

jeho okraji zachoval krásný pomník, tzv. **Rysí kámen** ve Velkém kozím dole. V nízké skalce, pár kroků od zemské hranice v Sasku, je vysekán reliéf rysa a kartuše s ozdobným nápisem (v překladu): „Na tomto místě jsem já Johann Gottfried Puttrich, královský lesník z Hinterhermsdorfu, složil jednou ranou rysa roku 1743“. Rysí přemožitel přitom ani neriskoval kůži, měl tu poličený samostříl - ke stromu připevněnou ručnici, se spouští spojenou provazem ke špruhli. Jakmile zvíře zavádilo o napjatý motouz, špruhle se uvolnila, vymrštila a ručnice vypálila... (Jen pro zajímavost: sedm let poté v těchto místech lesník znovu „exceloval“. Byl jedním z trojice „hodnověrných“ svědků, kteří vedli vyšetřující komisi při sporu Clary – Aldringenů se Saskem o správný průběh hranic. Sasové tehdy osočili mezenského lesníka Izraela Fleischera ze svévolného přemístování hraničnicků a Čechy tak byly ukráceny o pár metrů území).

Rys, který padl ve Velkém kozím dole, bývá někdy označován za „posledního“. V Českém Švýcarsku - snad. Na Děčínsku ale tento smutný titul patří šelmě, kterou ulovil lesní čeledín Franz Schmelovsky nedaleko **Kristina Hrádku** čtvrtého února roku 1785 (126 cm, váha 17 kg). Raritní úlovek byl zachycen i na olejomalbě, která před válkou zdobila stěnu jílovského zámku. (A jen pro úplnost „statistiky úmrtí“: na děčínském panství skolili lesníci během 17. století celkem sedm rysů).

Natalie Belisová





Myslivost v lesích Národního

Při péči o lesní ekosystémy je důležitý i výkon práva myslivosti. Myslivost v lesích NP České Švýcarsko je zcela podřízena cílům ochrany přírody. Od roku 2003 hospodaří Správa NP České Švýcarsko ve vlastní režijní honitbě, přičemž hlavním cílem mysliveckého hospodaření je dosažení a udržení rovnováhy mezi jednotlivými složkami přírodního prostředí, důsledně chránit populace ohrožených druhů volně žijících živočichů, vyloučit nepůvodní druhy zvěře a zlepšovat podmínky pro existenci stávajících populací velkých šelem v rámci upřednostňování přírodních procesů.

Honitba NP

Rozhodnutím orgánu státní správy myslivosti byla dne 21. 5. 2003 uznána vlastní honitba Správy NP České Švýcarsko o výměře 8000 ha. Lesní pozemky tvoří 90 % rozlohy honitby, o zbývajících 10 % se dělí louky, orná půda a vodní plochy. Dle úživnosti honitby jsou stanoveny i minimální a normované stavy jednotlivých druhů zvěře (viz tabulka č. 1).

Zvěř v NP České Švýcarsko a péče o ni

Největší zastoupení v lesích NP České Švýcarsko má zvěř jelení, dále černá (divoká prasata) a v okrajových částech zvěř srnčí. Lokálně se v malých počtech vyskytuje nepůvodní zvěř mufloní a kamzičí.

Za zmínku stojí i další druhy zvěře, které jsou na území NP původní a daří se podporovat jejich rozšiřování, patří mezi ně výr velký a sokol stěhovavý. Z malých predátorů je nejhojnější výskyt lišky obecné, jezevce lesního a kuny skalní. V roce 2011 se podařilo podloženě prokázat (snímek z fotopasti) i výskyt jednoho z velkých predátorů, rysa ostrovida.

Základním cílem péče o zvěř je upravení její populační hustoty a zároveň zkvalitnění jejího přirozeného prostředí, neboť výše uvedená spárkatá zvěř s výjimkou muflona a kamzíka, je zvěř původní a tvoří nedílnou součást ekosystémů NP. Řízená regulace početních stavů zvěře (lov) je součástí managementu volně žijících živočichů, respektuje biologické procesy a nahrazuje absenci velkých predátorů v dané oblasti. Početnost a struktura populací jednotlivých druhů zvěře je pravidelně monitorována a vyhodnocována a toto vyhodnocení tvoří základ pro sestavení plánů lovu. Dalšími vstupy do procesu tvorby plánů lovu je

stav přirozeného zmlazení v kontrolních a srovnávacích oplocenkách, stav výsadeb a přirozené obnovy na zkusných monitorovacích plochách a v neposlední řadě i celková výše škod způsobených zvěří na porostech cílových dřevin. Důležitým vstupem do plánování lovu jsou i výsledky telemetrického sledování jelení zvěře v podobě údajů o její migraci v rámci Labských pískovců a okolí. Plán lovu jednotlivých druhů zvěře je od roku 2009 plánován na tříleté periody, neboť dle dosavadních zkušeností lze tímto způsobem lépe vyhodnotit provedená opatření i tendenci růstu či poklesu škod způsobovaných zvěří na lesních porostech. Konkrétní výši plánu lovu a jeho plnění v jednotlivých letech vyjadřuje tabulka č. 2. Nepůvodní druhy zvěře (muflon, mývalovec kuní atp.) jsou z území NP České Švýcarsko postupně eliminovány, nebo je jejich populační hustota předmětem prováděných výzkumů (norek americký), přičemž jedním z výstupů tohoto výzkumu bude i návrh způsobu eliminace.

Tabulka č. 1:

Normované a minimální stavy spárkaté zvěře v honitbě NP České Švýcarsko

	jelení zvěř	muflonní zvěř	srnčí zvěř	černá zvěř
normované stavy	89	0	128	29
minimální stavy	72	0	91	21

Tabulka č. 2: Plán lovu a jeho plnění v honitbě NPCŠ v letech 2003 - 2011

myslivecký rok	jelení zvěř		muflonní zvěř		srnčí zvěř		zvěř černá		liška	jezevec	kuna
	plán	lov	plán	lov	plán	lov	plán	lov	lov	lov	lov
2003 - 2004	130	133	0	11	37	16	59	38	11	0	0
2004 - 2005	145	147	0	12	42	44	145	161	33	0	1
2005 - 2006	104	119	0	13	35	45	108	124	3	0	1
2006 - 2007	99	99	0	11	20	20	52	53	31	0	0
2007 - 2008	102	105	0	10	32	19	52	102	36	5	0
2008 - 2009	89	103	15	14	39	29	85	93	21	3	2
2009 - 2010	133	138	0	19	30	40	63	80	32	2	6
2010 - 2011*	133	135	0	16	30	45	63	97	67	12	5
Celkem	935	979	15	106	265	258	627	748	234	22	15

* stav k 28.2.2011



parku České Švýcarsko



Jelen lesní. Foto: Robert Mareš

Díky mnohaletému obhospodařování lesů na území dnešního NP České Švýcarsko došlo ke změně druhové skladby lesů zejména ve prospěch smrku a dalších druhů dřevin, často stanovištně či geograficky nepůvodních. Takto pozměněná skladba lesů poskytuje mnohem menší možnosti obživy pro zdejší zvěř a z toho důvodu je nutné úživnost honitby NP České Švýcarsko uměle zvyšovat a předcházet tak tlaku na výsadby a přirozenou obnovu cílových druhů dřevin. Zvyšování úživnosti honitby je realizováno prostřednictvím pravidelné péče o lesní louky, zakládáním okusových ploch pro zvěř (porosty lesních dřevin jako je bříza, osika, jeřáb atp.) a součas-

ně umělým podzimním a zimním příkrmováním v krmných zařízeních (dvě krmná zařízení na 500 ha honitby s vyloučením I. zóny NP).

Návrat původních druhů zvěře

Myslivost na území NP České Švýcarsko je zároveň spojena se snahami o navrácení druhů zvěře, které mají ve zdejších lesích své místo, avšak z území dnešního NP v poměrně nedávné době vymizely. Jedná se zejména o jeřábka lesního a tetřeva hlušce. Pro navrácení obou zmiňovaných druhů má Správa NP zpracován plán reintrodukce. V případě jeřábka lesního bohužel Správa NP těsně před okamžikem vlastního procesu navrácení narazila na veterinární předpisy a problémy s ptačí chřipkou, kdy nebylo možné díky nutné dvouměsíční karanténě uskutečnit převoz základního hejna ze zdrojové populace na Slovensku. V současné době se Správa NP věnuje přípravě biotopů pro tyto ptáky, konkrétně výsadbě olší a lísek na vhodná stanoviště, která pak budou skýtat lesním kurům lepší potravní nabídku.

Výkon práva myslivosti a spolupráce

Myslivost v honitbě NP České Švýcarsko vykonávají pouze zaměstnanci resortu



Prase divoké. Foto: Jan Drozd

Ministerstva životního prostředí ČR, tedy zaměstnanci NP České Švýcarsko, zaměstnanci jiných národních parků a vlastní zaměstnanci MŽP. Z důvodu snazšího splnění plánu lovu je ředitelem NP udělována povolenka k lovu zvěře i tzv. „vypomáhajícím“ myslivcům, kteří se podílí na odlovu holé zvěře a samozřejmě i na dalších činnostech jako příkrmování zvěře v období nouze a péče o myslivecká zařízení. Komerční lov je na území národního parku zakázán.

Správa NP a její myslivecký personál aktivně spolupracuje i s okolními mysliveckými spolky, s Mysliveckou radou OMS Děčín, spolupodílí se na organizaci každoroční výstavy trofejí ulovených v okrese Děčín, podílí se na přípravě a realizaci zkoušek loveckých psů s Českým klubem alpských brakýřů jezevčikovitých, zaměstnanci NP jsou členy hodnotitelských komisí. Každoročně je organizováno tzv. „shozobraní“ tedy přehlídka nalezených shozů, kde jsou prezentovány shozy parohů jelení zvěře z honitby NP a z honiteb sousedních, akce je přístupná i nemyslivecké veřejnosti. Rovněž každoročně probíhá společný lov na černou a jelení zvěř, kam jsou zváni i myslivci z okolních honiteb. Prostřednictvím těchto společenských akcí, různých způsobů spolupráce s okolními spolky či organizacemi, se správa NP snaží přispět k udržení dobrých sousedských vztahů, podpořit osvětu ochrany přírody a prezentovat výsledky výzkumů probíhajících na území národního parku, které mají souvislost s myslivostí. **Jan Drozd**



Krmelec. Foto: Robert Mareš



Patnáct let sledování zimujících netopýrů v kaňonu Labe

Motto:

...díry, do kterých nelze než čtvernožky vcházet, a ty pak, do nichž toliko hadmo dostati se možno.

(Beneš Method Kulda, pověsti o jeskyních, 1874)

Zima 2009/2010 je významným výročí, kdy si připomínáme 15 let systematického sledování zimujících netopýrů v puklinových jeskyních kaňonu Labe mezi Děčínem a Hřenskem. V minulosti se sčítáním a vyhledáváním zimujících netopýrů zabýval náš kolega a kamarád Miroslav Veselý z Děčína, který se s vášní a zaujetím sobě vlastním věnoval tomuto svébytnému území. Krátce zde také působil i významný severočeský zoolog Zdeněk Bárta. Velmi významně se o poznání společenstva zimujících netopýrů kaňonu Labe zasloužil i německý chiropterolog (člověk zabývající se studiem netopýrů, resp. letounů) Folker Rüssel. Dá se však ve vší skromnosti prohlásit, že se systematickým každoročním monitoringem jsme započali od zimy **1995/1996** my, výše uvedení autoři tohoto příspěvku.

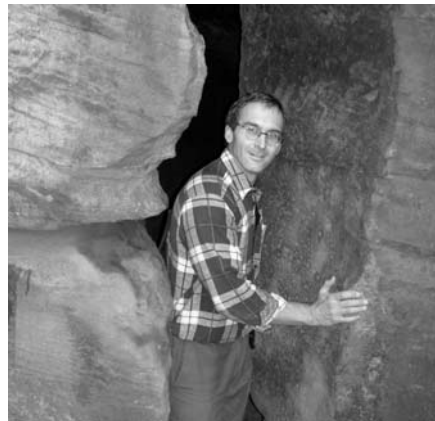
Puklinové jeskyně jsou opravdu významným fenoménem Českého Švýcarska. Ty vznikly v údolí Labe mezi Děčínem a Hřenskem v druhohorních svrchnokřídových sedimentech České křídové pánve. Písčité mořské sedimenty pocházející z tohoto období se dnes nazývají kvádrovými pískovci podle charakteristického pravoúhlého rozpuštění. Jeskyně v dnešní podobě se však v pískovcích vytvořily teprve v geologicky nedávné době, až během čtvrtohor. Bylo to díky erozní činnosti řeky Labe, která v pískovcích vyhloubila hluboké kaňonovité údolí. V horních částech strmého skalnatého svahu údolí docházelo k pohybu skalních bloků, které od sebe odseďovaly, pukliny mezi nimi se rozevíraly a zaklíňovaly se dalšími napadanými bloky a kameny. Znamená to, že všechny takto vytvořené jeskyně se mohou zařadit k **rozsedlinovým jeskyním**, které jsou často propastovité a hluboké.

Ve zmíněném úseku labského údolí se

nachází asi třicet větších jeskyní a desítky až stovky dalších menších neevidovaných jeskyní. Nejrozsáhlejší je propojený komplex Loupežnické a Pytlácké jeskyně se třemi vchody a půdorysnou délkou asi 160 m. Nejhlubší propastovitou jeskyní je zde pravděpodobně Hluboká mezerní jeskyně, která začíná jako široká otevřená puklina, postupně se zužuje, přechází do jeskyně a její hloubka je asi 40 m. Dalšími jeskyněmi této oblasti jsou například Stezlizgova, Cipískova, Přátel přírody a další (více ve Zpravodaji č. 2/2009).

Ne všechny jeskyně v oblasti jsou však využívány letouny (netopýry), proto byla naše pozornost od samého počátku soustředěna na jeskyně, kde bylo doloženo či bylo možno předpokládat zimování netopýrů (celkem se jedná asi o **patnáct jeskyní**). Je však nutno podotknout, že jsou zde s velkou pravděpodobností místa, která netopýři využívají k zimování, ale jsou pro člověka dosud neznámá či nepřístupná. Důkazem toho je nález nové jeskyně Jaroslavem Kuklou, která dostala název Kabinet přírodovědy a je také novým významným zimovištěm vrápenců malých!

Jaké jsou tedy za uplynulé období výsledky? Na tomto území se nám podařilo prokázat zimování **osmi druhů netopýrů** (vrápenec malý, netopýr velký, netopýr vousatý, netopýr Brandtův, netopýr vodní, netopýr řasnatý, netopýr ušatý, netopýr dlouhouchý). Zřejmě nejvýznam-



Petr Chvátal u vstupu do jedné z jeskyní v údolí Labe.

nějším druhem je **vrápenec malý**. Tepломilný druh, který se ve zdejší oblasti blíží již ke své severní hranici rozšíření evropského areálu. V minulosti se v naší oblasti díky aktivitám člověka (rušení, pronásledování, používání chemických látek v zemědělství) ocitl na samé hranici vyhnutí (podrobněji také ve Zpravodaji č. 1/2006). Týká se to bohužel také většiny ostatních druhů netopýrů. Když se ohlédneme zpět, tak začátky byly opravdu truchlivé. Posuďte sami - v sezóně 95/96 celkově pouhých pět netopýrů, z toho čtyři vrápenec a v sezónách 96/97 a 97/98 dokonce jen tři netopýři, z toho pouze jediný vrápenec! Zdálo se, že netopýrům odzvonilo a my jsme začali propadat těžké depresi. Naštěstí se počty zimujících netopýrů začaly pomalu zvedat a v současnosti se blíží již ke 30 kusům, z toho více než dvě třetiny tvoří naši milovaní vrápenec malý. Moc si přejeme, aby tento trend vydržel a nejen my, ale i ti co přijdou po nás se mohli těšit ze setkání s těmito úchvatnými tvory.

Co na závěr? Dá se s trochou nadsázky říci, že jsme spolu uzavřeli něco jako pevné a dlouhodobé zimní partnerství. A snad se dá i ve vší skromnosti konstatovat, že se dvojice Benda - Chvátal stala mezi Děčínem a Hřenskem pojmem, kterému se vyrovná snad jen jiná slavná dvojice autorů Šimek - Grossman či Lasica - Satinský. Alespoň podzemním lezcům, kteří se na dně místních jeskyní zapisují do hloubkových knížek, to musí být zřejmé. Žádná jiná jména se v těchto knížkách za posledních patnáct let tak často neopakují. A proto vy, kteří na naše jména v podzemí narazíte, zhasněte na chvíli světlo, postůjte v tichém zamyšlení a představte si hodiny a hodiny naší dřiny, potu, odřených kolen, naražených loktů, písku a prachu skřípajícího mezi zuby, nadávek nejhrubšího zrna a skomírajících žárovek. Pokud vydržíme další roky, třeba se jednou staneme legendami. A pokud na nás bude vzpomínáno pouze jako na dvojici komickou, nevadí, odborné údaje o počtech netopýrů se stanou nesmrtelnými místo nás. **Pavel Benda, Petr Chvátal**



Mník jednovousý (*Lota lota*) v Českém Švýcarsku

Mník jednovousý je v celosvětovém měřítku unikátním druhem ryby. Je jediným zástupcem treskovitých u nás. A navíc je jediným sladkovodním druhem mníků, neboť všechny ostatní druhy žijí v mořích.

Oproti ostatním našim rybám se vyznačuje ještě jednou výjimečností: všechny ryby jakožto studenokrevní živočichové mají jednu společnou vlastnost - s přibývajícím teplotou vody jejich aktivita narůstá a metabolismus se urychluje. U mníka je tomu právě naopak. Jeho aktivita stoupá s poklesem teploty, takže nejčilejší je v podzimních měsících a nejvyšší aktivity dosahuje při teplotě kolem bodu mrazu. Proto také doba jeho rozmnožování připadá na prosinec až únor. Naopak v létě upadá do jakéhosi letargického spánku.

Že je mník původní evropskou sladkovodní rybou dokládá nejstarší fosilní nález ze sladkovodních usazenin spodního pliocénu (geologická epocha v rámci

třetihor, období před 5,3-1,6 miliony let) u Vídně z roku 1934.

Mník je široce rozšířen po celé severní polokouli. Žije v chladnějších oblastech Evropy přes Sibiř a Mongolsko až do Kanady. Ryba v podmínkách naší republiky dorůstá délky 50-80 cm a dosahuje hmotnosti 1-2 kg, v národním parku však byli spatřeni pouze mnohem menší jedinci. Vede skrytý způsob života v úkrytech, aktivní je za šera a v noci. Živí se výlučně živočišnou potravou. Nejmenší plůdek se živí zooplanktonem, později larvami nejrůznějšího vodního hmyzu. Se zvětšující se velikostí se v potravě objevují i ryby.

Má protáhlé válcovité tělo směrem k ocasu zploštělé. Nápadná je zejména široká hlava a jediný vous trčící ze spodní čelisti. Má i poměrně netypické uspořádání ploutví. Hřbetní ploutve jsou dvě, za první krátkou následuje s mírným odstupem druhá, sahající od poloviny délky těla až k ocasu. Velmi neobvyklé je i umístě-

ní břišních ploutví, které jsou posunuty výrazně dopředu. Šupiny má hluboce uložené v kůži, takže na první pohled se jeví jako lysý a na pohmat je kůže hladká a slizovitá.

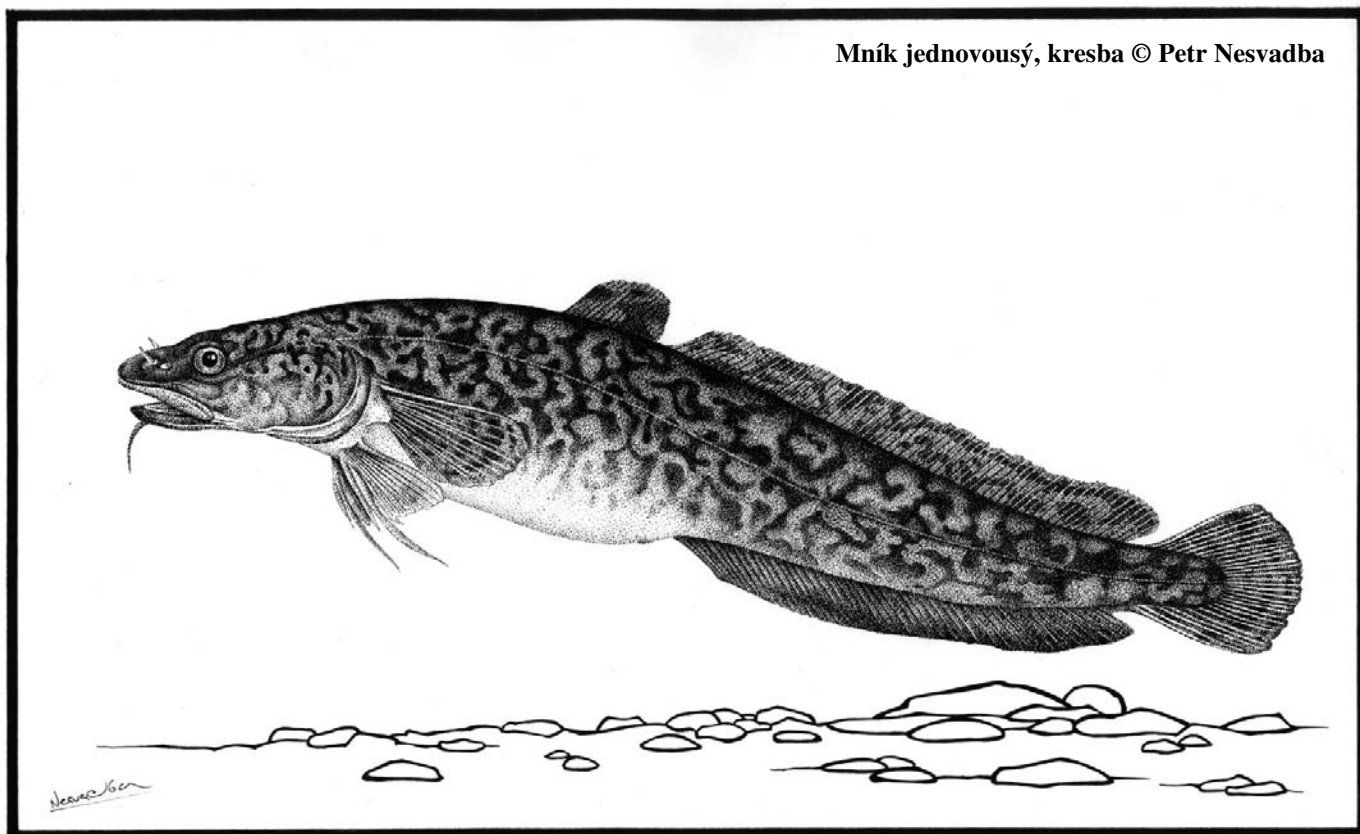
V ČR se vyskytuje na celém území, žije ve všech typech tekoucích vod, ale také v rybnících, jezerech a tůňích. Má rád čitelné dno, kde nachází dostatek úkrytů. Necitlivé úpravy většiny našich toků zapříčinily velký úbytek mníka. Dnes, díky rybářským naděncům a snadnosti umělého výtěru, má jako živočišný druh, snad to nejhůřší za sebou.

Na území Národního parku České Švýcarsko bývá ojediněle spatřován v řece Kamenici. Hojněji se vyskytuje v Labi, ale vzhledem ke skrytému způsobu života je spatřován spíše výjimečně.

Podle vyhlášky MŽP č. 395/1992 Sb. je zařazen mezi chráněné druhy v kategorii „ohrožený“.

**Vladislav Vencko,
Miloš Trýzna**

Mník jednovousý, kresba © Petr Nesvadba





VYHUBENÉ A NEZVĚSTNÉ DRUHY LABSKÝCH PÍSKOVců (ČESKOSASKÉHO ŠVÝCARSKA)

Díl 11. Jednokvíték velekvětý (*Moneses uniflora* (L.) A. Gray)

„Když je něco jenom jedno, tak o to větší to bývá.“ I takto lze začít pojednání o druhu, který patří do čeledi **hruštičkovitých** (*Pyrolaceae*) a nese poutavé jméno jednokvíték velekvětý. Tato čeleď je v České republice zastoupena čtyřmi rody: rodem hruštička (*Pyrola*) se čtyřmi druhy, dále rody hruštice (*Orthilia*), jednokvíték (*Moneses*) a zimozelen (*Chimaphila*) vždy pouze s jedním druhem v rámci rodu na území České republiky.

Celá tato skupina je závislá na **endomykorrhize**, což je poměrně složitý vztah mezi cévnatou rostlinou a houbou. Houbová vlákna pronikají do kořenových buněk hostitelské rostliny. Houba je schopná rostlině dodávat vodu a v ní rozpuštěné minerální látky.

Vztah mezi houbou a rostlinou je oboustranně výhodný a vzájemně vyrovnaný.

V České republice se jednokvíték velekvětý vyskytuje častěji pouze v horách (např. Krušné hory, Hrubý Jeseník, Šumava), jinak je rozšířen nerovnoměrně až velmi vzácně. Řada údajů z ČR bohužel patří dnes již jen mezi historická naleziště. Proto patří dnes mezi kriticky ohrožené druhy české květeny (kategorie C1). Těžiště svého výskytu nachází zejména ve vlhkých a stinných lesích. Recentně roste dosti často i na náhradních stanovištích, jako jsou lesní lemy, okraje cest, lomy apod.

Bohužel, dávno je doba, kdy jsme mohli potkat tuto rostlinu v regionu Děčínska. Údaje o nalezištích ve Šluknovském výběžku, jako jsou Hrazený, Špičák u Království, Vlčí hora, Tanečnice či Dymník pocházejí z 19. století., stejně tak jako jedině dva údaje z území dnešního Národ-

ního parku České Švýcarsko: údolí Bílého potoka a Rudolfův kámen (Ostroh); rovněž tak naleziště Studený vrch a Česká Kamenice. Z 20. století je znám údaj Hanse Förstera z Pavlinina údolí a patrně v rámci časové osy nám nejbližší údaj je od autora Květeny Šluknovského výběžku Hanse Marschnera z roku 1955 z lokality Vápenka u Doubice. Znamená to, že tento druh již 55 let nikdo na Děčínsku neviděl a lze jej tedy považovat právem za lokálně vyhynulý.

Na místě je úvaha, proč je jednokvíték velekvětý druhem, který zcela zmizel z oblasti Děčínska (a nejen z Děčínska). Přes-

tože se jedná o druh lesní, zdá se, že vysvětlení se způsobem lesnického hospodaření nikterak nesusouví. Ostatně lesy na Děčínsku byly před 100 lety intenzivněji využívány než dnes. Řada druhů však ve 20. století velmi citlivě reagovala na vysoké imisní zatížení, a to zejména v 70. - 90. letech. Úbytek druhu byl pravděpodobně způsoben úhynem mykorrhizických hub, které podmiňují existenci druhu, bez nich rostlina nemůže existovat. Houby hynuly pod vlivem okyselování půdy, tj. za stavu, který nebyl slučitelný s jejich existencí.

V posledních deseti letech se výrazně zlepšilo prostředí díky radikálnímu snížení vypouštěných škodlivých látek do prostředí. Některé druhy rostlin, např. některé lesní orchideje postupně zvyšují počet recentních lokalit i početnost.

To je možný signál k mírnému optimismu, že jednokvíték velekvětý se může někdy vrátit do přírody Českého Švýcarska.

**Petr Bauer,
Handriř Härtel**



Jednokvíték velekvětý. Foto: Ivan Bílek



Vracíme prales do Českého Švýcarska - výzva pro školy



Nepůvodní smrkový les.
Kresba: Petr Nesvadba

Správa Národního parku vrací prales do Českého Švýcarska, který byl na našem území v minulosti vykácen a nahrazen nepůvodní borovicí vejmutovkou a modřínem nebo byl nahrazen sice původním smrkem, ale na příliš velké ploše. Za tímto účelem Správa Národního parku kácí a odváží nepůvodní druhy dřevin a na uvolněná místa vysazuje druhy původní. Do Českého Švýcarska se tak pomalu vrací jedle bělokora, dub zimní, buk lesní, jeřáb ptačí a další dřeviny, které se stanou základem pro nový prales a také vhodným domovem v minulosti vyhubených druhů zvířat.

Přiložte pomocnou ruku k dílu a pomozte nám vrátit prales do Českého Švýcarska. V rámci Mezinárodního roku lesů 2011 připravila správa NP soutěž, v rámci které se nyní mohou školy zapojit do **sázení stromků** na území národního parku a navíc za každý zasazený stromek získat jeden bod, který se bude škole přičítat do celkového bodování. Tři nejlepší školy budou po ukončení soutěže v říjnu 2011 odměněny balíkem školních pomůcek pro své žáky a keramickým „pohárem“ ve tvaru stromového skřítky. Více informací o soutěži a návratu pralesa do Českého Švýcarska najdete na www.npcs.cz/prales.
Jakub Juda



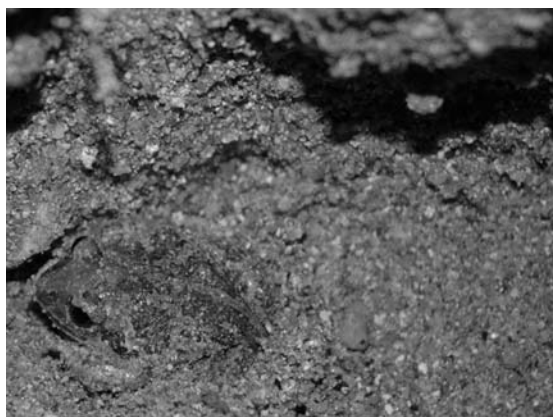
Původní smíšený les
Kresba: Petr Nesvadba

Soutěž pro zvědavé a hravé čtenáře



Jaképak zvíře se to schovalo na této fotografii? Poradíme, že se jedná o zvíře, které je aktivní v noci, dokáže se zahrabat až jeden metr hluboko pod zem a jeho potomci vyrůstají ve vodě. Vaším úkolem je tohoto živočicha nalézt a určit.

Své odpovědi (určeného živočicha) nám pošlete do 30. září 2011 na adresu j.juda@npcs.cz nebo ČR – Správa NP České Švýcarsko, Pražská 52, 407 46 Krásná Lípa - obálku nebo email označte heslem „HLEDÁME ŽIVOČICHA“. Po uzávěrci soutěže vylosujeme tři úspěšné soutěžící, kteří od nás obdrží zajímavý



výherní balíček z Českého Švýcarska. Správnou odpověď naleznete v podzimním vydání našeho zpravodaje. - Poznali jste, na jaké zvíře se to díval náš kolega v předchozím vydání zpravodaje České Švýcarsko? Odpověď nebyla právě jednoduchá, neboť se jednalo o vrápence malého, se kterým se člověk často nesetká ani jedinkrát za celý život. I proto jsme za správnou odpověď považovali, když jste tohoto živočicha určili jako netopýra. Výherkyní z minulého kola soutěže se stala Klára Procházková (9 let) z Krásné Lípy, která jako jediná zaslala svou odpověď.
Jakub Juda



Havárie a sanace nad mezinárodní silnicí I/62

Skalní řícení je nedílnou součástí přirozeného vývoje pískovcové krajiny a má několik příčin. Hlavní důvod hledáme v neživé přírodě, tedy v geologické a geomorfologické stavbě, která se zasloužila o vznik typického rázu krajiny Českosaského Švýcarska. Pískovcové horniny, vzniklé zpevněním mocných vrstev písku usazených na dně moře, jsou porušeny množstvím puklin. Na těchto puklinových systémech dochází vlivem eroze a zvětrávání k rozrušování skalních masivů. Následně jsou uvolňovány menší či větší balvany nebo dochází ke zřícení celých skalních masivů a věží. Ke snížení stability skalních masivů přispívá rovněž živá příroda. Skály jsou rozrušovány kořeny stromů, bloky a balvany jsou uvolňovány vyvrácenými stromy a menší kameny mohou být shazovány zvěří. Další příčinou jsou klimatické poměry, přívalové deště nebo prudké změny teploty v průběhu zimy. Při oteplení snáh roztaje a voda

se dostane do puklin. Pokud teplota opět klesne pod bod mrazu, voda v puklinách zamrzne, zvětší svůj objem a rozšíří pukliny, což může v konečném důsledku vést ke zřícení části skalního masivu. Stejným způsobem vznikají ledové klíny (někdy nazývané mrazové klíny). **V neposlední řadě přispívá ke skalnímu řícení sám člověk, ať již kutáním sklípků v patách skal nebo neodbornými zásahy do masivů.**

Smyslem Národního parku České Švýcarsko a vlastně i smyslem národních parků obecně, je zachování přirozeného vývoje krajiny. V pískovcových oblastech jako České Švýcarsko je přirozený vývoj spojen se skalním řícením, jedná se o tzv. dynamickou krajinu - krajinu v pohybu. Oblast dnešního národního parku byla historicky silně osídlená a využívána člověkem. Dnes se zájmy národního parku a obyvatel v některých místech střetávají a kříží. **Z hlediska přírody by bylo správné ponechat skály svému osudu**

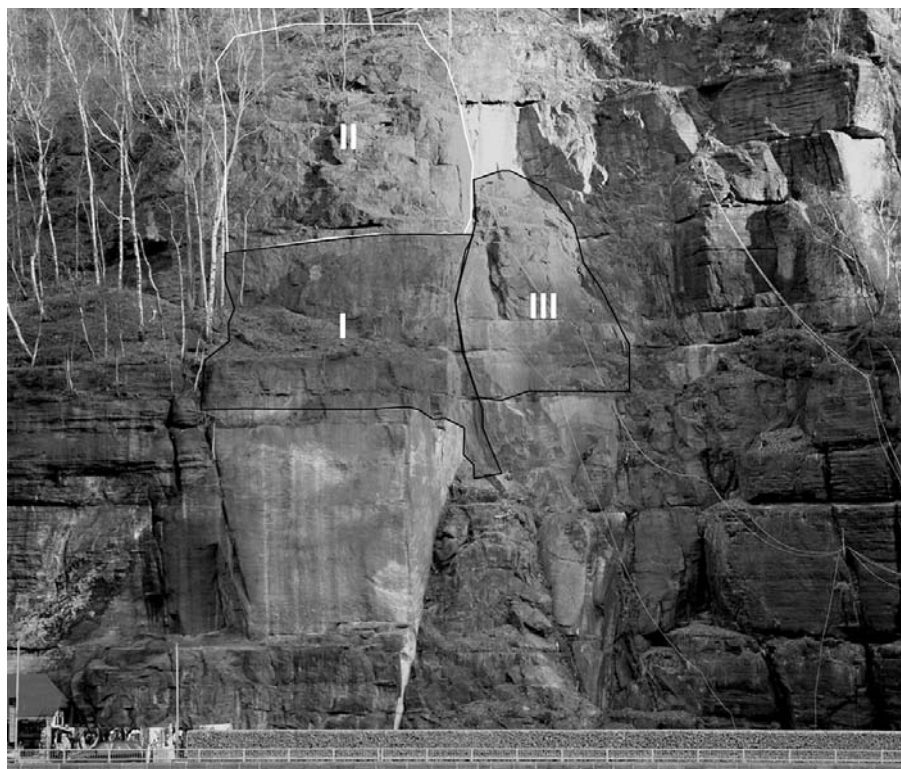
a umožnit jim přirozeně se vyvíjet a řídit, ale to by mohlo přinést ohrožení obyvatel obcí v blízkosti skal. Typickým příkladem je obec Hřensko, nedávný havarijný stav a následná sanace staré lomové stěny nad silnicí I/62 do Schmilky. V minulosti zde probíhala neoficiální těžba kameniva, v pozdějších letech byla při rozšiřování silnice a stavbě stezky na vyhlídku odstřelena část skalního masivu. Tyto a mnoho dalších zásahů se promítly do dnešního stavu skalní stěny. Byly zde identifikovány tři hlavní nestabilní bloky sestavené do pomyslného trojúhelníku, nadsazené tyto bloky připomínají domeček z karet.

Pod lomovou stěnou vznikla písková dopadová plocha sloužící k ochraně vozovky a ochranná gabionová stěna. Počátkem sanace bylo odtěženo 180 m³ horniny z vrchní části. Následně bylo postaveno lešení, ze kterého bylo odtěženo dalších 20 m³ horniny z nejvíce rozrušené části v prostředních partiích stěny. Nakonec byly pomocí kotev do zdravé skály v hloubce až 18 m zpevněny zbývající nestabilní bloky velkých rozměrů.

Tímto zásahem byla trvale zajištěna stabilita skalní stěny. Zaznívají hlasy, proč nebyla sanace provedena odstřelem části skalní stěny. Odstřel nebyl odborníky doporučen, protože by mohlo dojít k narušení stability celého masivu, tudíž by se tak situace nezlepšila, avšak spíše zhoršila. Na území Hřenska je více skalních objektů hrozících zřícením. Díky dlouhodobému sledování prováděného skalní četou je většina nebezpečných skalních objektů identifikována a jsou provedeny zásahy potřebné k zajištění bezpečnosti. Je nutné si však uvědomit, že i přes veškerou snahu a sledování není možno podchytit všechny nebezpečné objekty.

Pískovcová krajina se skalními městy je typická skalními říceními a bylo by nesmyslné domnívat se, že dokážeme zajistit, aby se tak nedělo. K řícením docházelo, dochází a docházet bude a je třeba s tímto nebezpečím počítat.

Text a foto: Jakub Šafránek



Celkový pohled na lomovou stěnu z protějšího břehu Labe. Římské číslice rozčleňují stěnu na jednotlivé nestabilní bloky.



Postup sanace - odtěženo 180 m³ horniny.



Dopadové lože s gabionovou stěnou.



Lešení, z něhož probíhala stabilizace stěny.



V roce 2011 odešla ze Správy Národního parku České Švýcarsko dvojice, po které se nám všem bude stýskat...

Geoložka **Zuzka Vařilová** (drobný skřítek s velkou zodpovědností a anděl strážný všech turistů, kterým tu visí nad hlavami nestabilní skály) nastoupila v ústeckém muzeu. Tak pracovitou a pečlivou posilu jim mohou všichni jen závidět! Ze strážce **Petra Lajbla**, alias rančera Mamuta (mohutného chlapáka, který nejraději „mluvil rukama“ a žádné práce se nikdy nebál), je důchodce.

Každý z nás je prý nahraditelný. Někdo však velmi těžko. Milí kolegové a kamarádi, budete nám scházet. Dobrý vítr do plachet. **Net**





K počátkům dolování vápence na panství Lipová

V minulosti se o území dnešního Národního parku České Švýcarsko dělila tři panství. Pouze českokamenické nemívало problémy se zabezpečováním vápna, základní suroviny stavebnictví. Od sedmnáctého století existují doklady o těžbě a zpracování vápence v revíru Hely (tzv. doubická vápenka) a kromě této lokality se využívala i další, drobnější ložiska. Pro zbylá dvě panství představoval nedostatek vlastních zdrojů vápence velký problém. Vápno se nakupovalo v Sasku (Hinterhermsdorfu, Königsteinu, Pirmě, Stolpenu) a ojedinelé z doubické vápenky. Zatímco bynoveckém panství (ležícím na pískovcovém podloží) nezbylo, než se po celou dobu spokojit s dovozem, pro lipovské existují doklady o pátrání po místním zdroji suroviny.

Archivní zprávy začasto boří tradované zkazky o stáří některých důlních děl, přisuzovaných prospektorským aktivitám rodu Schleinitzů - to je případ dvaapadesátimetrové štoly, romanticky nazývané **Goldloch** (Zlatá díra) v **Dlouhém Dole**. Stráni, na jejímž úpatí byla vytesána, se říkávalo Goldkehle (Zlatý žleb); i proto se spekulovalo, že by štola mohla odvodňovat staré důlní dílo, umístěné výše ve stráni. „Zlatokopeckou“ minulost staví na pevnou zem výdaj panství Lipová z roku 1704: *Se svolením vysokohraběcí Excellence byl v Dlouhém Dole poblíž tamní (panské) stodoly uskutečněn pokus o nalezení vápence. Horníkoví, který zde pracoval od 19. března 1703 do 19. dubna 1704, tedy celkem 53 týdnů, bylo zapláceno za jeho práci a za práci tahačů kár 157 zlatých 38 krejcarů. Nic hodného výdajů nalezeno nebylo. Zcela vzácně tak získáváme představu o produktivitě dolování - jeden délkový metr štoly byl vykutan zhruba za týden. A pro představu o reálné hodnotě vyplacené částky za roční bezúspěšnou práci: za tři sochy Jana Nepomuckého, které pro farní kostely vyřezal v následujícím roce budyšínský sochař, zaplatila vrchnost 166 zl. 33 kr.*

O těžbě vápence v **brtnickém polesí** se regionální literatura vždy zmiňovala až k období 60. - 80. let 19. století (brtnická vápenka v prostoru mezi Vlčím potokem a vrchem Steinberg). Přesto se již v roce 1728 objevil v účtech panství výdaj 7 zl. 7 kr., který si vydělal rybníkář Christof Häntschel za *nalezení nové vápenné „jámy“ v brtnickém polesí*. Mistr Häntschel pracoval na odkrytí ložiska čtyři dny, jeho tovaryši celkem dvaadvacet. Pak se zprávy o lomu odmlčely a těžba vápence byla zmíněna až v roce 1735: *Poté, co se před mnoha lety ve vrchnostenském brtnickém polesí a též na jiných místech panství Lipová z jakýchs' materiálů vyrábělo vápno, uhradil purkrabí z daňové pokladny 97 zlatých váženému vápeníku ze Saska, jeho lamačům a rybníkářům, kteří skrývali zem, pod kterou se opravdové vápenné jámy a též dobré a pěkné vápno nachází...* Jediným náznakem v sedmileté proluce mezi oběma zprávami, který naznačuje výrobu místního vápna (i v letech objevů a těch nejbližších následujících se vápno nadále nakupovalo v Sasku), je výdaj za výrobu třiasedmdesáti sudů na vápno pro potřeby *vrchnostenské vápenné pece*, které roku 1730 zhotovil bednář Baltzer Riedel.

Pak opět následovalo ticho, až se mezi výdaji v roce 1743 objevila platba 48 rýnských za dříví vápeníku Eliasi Friedrichovi (k pálení vápna spotřeboval 72 sáhů). Jeho jméno je klíčem k zodpovězení otázky, proč v archivu panství chybí jakékoliv doklady

o budování nebo údržbě **vápenné pece**. Elias Friedrich totiž nebyl poddaným Salm-Reifferscheidů, ale Sas. Pracoval ve vápence v Hinterhermsdorfu, v roce 1738 od něj z tamní pece nakoupilo vápno i panství Bynovec. „Mataerie“, z nichž si panství nechávalo pálit své vápno, tedy vozívalo ke zpracování do Saska (v 18. století byly v Hinterhermsdorfu v provozu dvě pece; jedna „Královská“ a druhá soukromá, kterou vlastnil plavební mistr). Za celou dobu jsou známy pouze dva případy, kdy panství Salm-Reifferscheidů využilo jiné provozy. V roce 1691 si „půjčilo“ vápennou pec v helském revíru (doubickou vápenku) a v roce 1708 byl pokusně vypálen vápenec v lipovské cihelně.

Posledním dnes známým místem, kde se v minulosti těžil na lipovském panství vápenec, je **údolí Bílého potoka**. Pod Ptačím vrchem, blízko soutoku s potokem *Hohwasser*, jsou v terénu patrné zavalené štoly, torzo pece a hromady hlušiny. I zde se tradovalo, že hornická lokalita pochází z časů rodu Schleinitzů a dokonce se zvažovala možnost, že se tu mohly těžit i rudy, vázané na vápenec - například stříbro. V *Heimatgeschichtliche Dorfstudien aus der Sächs. Schweiz und Südlasitz* z roku 1929 byl uveřejněn přepis bližší nespecifikovaného dokumentu, který měl údajně vzniknout v rozmezí let 1751 - 1755. Úryvek zněl: *jižně přímo přes Bílý potok na české straně je pohoří, v jehož okolí jsou staré haldy a zasuté štoly z dřívějšíka, dle prohlídky z prastarých časů, velmi silně vystavěné...* V roce 1756, tedy krátce po sepsání uvedeného dokumentu, se ve výdajích lipovského panství objevily platby za práci Johanna Gottfrieda Wilhelma z Mikulášovic v *novém vápenném lomu v Mikulášovicích* a kováře Johanna Christofa Webera za železné nářadí pro horníky (další kovářské práce pro mikulášovicovou vápennou „jámu“ zaplatila vrchnost na jaře následujícího roku). Označení „v Mikulášovicích“ však neznamenovalo, že by se nový lom nutně nacházel přímo v obci. Mnohem pravděpodobněji byl touto formulací míněn mikulášovický lesní revír. Jediné známé místo s výskytem vápence v tomto polesí je - Bílý potok... Koho překvapí, že se v dalších letech opět nakupovalo vápno v Hinterhermsdorfu a že ze dvou odebraných dávek byla jedna téměř o polovinu ceny za sud levnější?

Natalie Belisová



Štola Gogloch v Dlouhém Dole. Foto: Václav Sojka

Úpravy na řece Labi mezi Čertovou Vodou a Dolním Žlebem

V průběhu roku 2008 započaly přípravné práce na projektu „**Experimentální balvanité výhony - Děčín**“. Jednání byla poměrně složitá a nakonec došlo ke kompromisům, zejména ze strany ochrany přírody. Po potřebných úředních úkonech začaly samotné stavební práce.

Princip balvanitých výhonů spočívá ve vytvoření technického opatření, které má vytvořit přírodní stanoviště bahnitě říční náplavy 3270 (Muddy river banks) - šterkopískových náplavů. Vystává otázka, proč vznikla vůbec myšlenka tvorby tohoto přírodního stanoviště.

Investorem dočasné stavby je Ředitelství vodních cest ČR, které se snaží prosadit kanalizaci řeky Labe a výstavbu plavebních stupňů Děčín a Malé Březno. Výstavba plavebních stupňů nevratně poškodí jeden z předmětů ochrany Evropsky významné lokality Labské údolí (FFH). Podle současné legislativy je možné prosadit záměr, který poškodí předmět ochrany EVL, pokud jsou vytvořena plnohodnotná náhradní stanoviště a hodnocení záměru vyloučí významný vliv na EVL Labské údolí. Investor na této podmínce velmi intenzivně pracuje, o čemž svědčí již několikrát zpracovatel posudku EIA na tuto stavbu. Zpracovatelem dokumentace EIA jsou firmy HBH Projekt s.r.o. a Well consulting s.r.o.

Kde se vyvíjely a jak by měly výhony fungovat? Zmenšený technický model výhonů byl vytvořen týmem expertů ve Výzkumném ústavu vodohospodářském v Praze Podbabě. Zde byly zkoumány nejrůznější tvary výhonů a probíhala řada modelových situací a propočtů ukládání sedimentů a proudění vody. Nakonec byl vybrán ten tvar výhonů (především návodní strany), který je schopen za výhonem ukládat šterkopískový a pískový sediment (náplavy), tj. prostředí pro určité ohrožené a vzácné druhy rostlin a živočichů vázané na řeku Labe, zejména na obnažované dno a břehy.

Úseky výstavby výhonů byly vybrány v místech, kde již v minulosti labské břehy podlely devastací formou kamenné-

ho opevnění a výrazně došlo k omezení biologických funkcí ekotonu vodního prostředí a břehů.

Experimentální výhony jsou sledovány RNDr. Hodovským a jeho firmou Well consulting s.r.o., dosavadní výsledky sledování však z pohledu SCHKO Labské pískovce byly nedostatečné a povrchní.

Zásadní otázkou je však pochopení fun-

gování velké řeky, její dynamiky a schopnosti vytváření různého prostředí, závislého často na procesech ovlivněných nepravidelností a náhodnými jevy. Vzetí do rukou a řízení těchto procesů je opravdu odvážný krok nesoucí vysokou odpovědnost za možné nevratné zničení nejhroženějšího přírodního stanoviště v České republice.

Petr Bauer



Experimentální balvanité výhony. Foto: Petr Bauer

Louky mají šanci

Správa CHKO Labské pískovce připravuje i v roce 2011 soutěž pro vlastníky či nájemce druhově bohatých lučních porostů soutěž. Podrobnosti o podmínkách soutěže naleznete vpravo v textu. Vraťme se ale k minulému ročníku a připomeňme si výsledky soutěže. Na prvním místě se umístil pan Bc. Milan Tyrychtr ze Srbské Kamenice, na druhém místě pan Josef Ducheček z Ludvíkovic a na třetím místě rodina Stašákova s loukou ve Vysoké Lípě. Co k tomu dodat? Je potěšující, že soutěžící jsou z širšího regionu a zachovalé a druhově bohaté louky jsou nadále v naší české krajině. Odměna je sice symbolická, ale o to větší by měla být společenská prestiž vlastníků a hospodářů, kteří svou dlouhodobou péčí o louky dokázali udržet tento choulostivý ekosystém v takovém stavu, jaký jsme mohli v loňském roce pozorovat. Ještě jednou děkuji.

Petr Bauer

Přihlašovací údaje

Jméno a příjmení:

.....

Obec, katastrální území, číslo parcely:

.....

Poštovní adresa nebo telefon či e-mail:

.....

Luční soutěž pokračuje i v roce 2011

Luční porosty na území Českosaského Švýcarska prodělaly během minulých desetiletí některé převratné změny.

Poměrně intenzivní, pravidelné hospodaření, trvající asi do poloviny 20. století, v poválečných letech na české straně v naprosté většině vymizelo. Počátkem sedmdesátých a osmdesátých let minulého století bylo nevratně zničeno mnoho cenných lučních fytoocenóz. Vlhké louky, pokud nebyly zmeliorovány, přestaly být udržovány a dále se zamokřovaly, postupně se na těchto plochách zcela přestalo hospodařit a dnes na nich ve většině případů rostou stejnověké olšiny.

Změnil se i vzhled krajiny - z pestré mozaiky luk, pastvin, polí mezi a remízů se staly místy monotónní celky. Tím byla narušena různorodost obhospodařování (různé termíny seče apod.) a došlo k úbytku nebo úplnému vymizení některých druhů.

V 90. letech minulého století výrazně poklesla zemědělská produkce, přestaly se kosit louky, pole se ponechala rozoraná ladem a neudržované pastviny místy zarostly ruderalními druhy, např. šťovíkem tupolistým (*Rumex obtusifolius*).

Poměrně truchlivý osud a vývoj luk inspiroval před lety kolegy ze Saského Švýcarska provádět jakousi inventariza-



ci zachovalých luk a alespoň symbolicky ocenit ty vlastníky a hospodáře, kteří se pečlivě starají o louky. Proto i v letošním roce bude vyhlášena soutěž o nejlepší louky v Českosaském Švýcarsku.

Do soutěže se mohou přihlásit vlastníci nebo nájemci velkých i docela malých kousků luk, o kterých si myslí, že jsou něčím zajímavé, např. svou pestrostí nebo rostlinným druhem. Každý, kdo má takový kousek louky, se bez ostychu může přihlásit do 10. 5. 2011 na adrese: Agentura ochrany přírody a krajiny, Správa CHKO Labské pískovce, Teplická 424/69, 405 02 Děčín IV, nebo telefonicky na čísle 602 491 752 - ing. Petr Bauer. **-pb-**

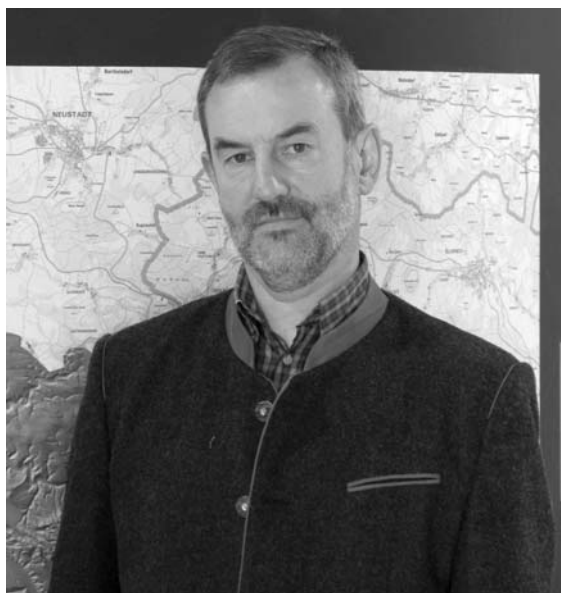


Slavnostní vyhlášení soutěže proběhlo 19. září 2010 u obce Ebenheit v Saském Švýcarsku. Foto: Petr Bauer

Pět dotazů pro nového ředitele Správy NP Saské Švýcarsko

Dr. Dietrich Butter (56) k 1. lednu 2011 vystřídal ve funkci dlouholetého ředitele Správy CHKO a Národního parku Saské Švýcarsko, dr. Jürgena Steina.

Je ženatý, má dva dospělé syny. V letech 1976 - 1980 vystudoval lesnictví v německém Tharandtu. V letech 1997 - 2001 vedl referát ochrany lesů při Státním ministerstvu životního prostředí a zemědělství, v roce 2002 vedl projektovou skupinu pro Evropsky významné lokality v oblasti plánování managementových opatření v lesích, v letech 2006 - 2010 vedl Lesní správu Neustadt, kde byl zodpovědný mj. za hospodaření v lesích v CHKO Saské Švýcarsko.



plánovat obzvláště obezřetně, nevyhnutná poškození je třeba v co nejkratších lhůtách odstranit a nesmíme polevit v informování veřejnosti o prováděných opatřeních.

● **V souvislosti se záměrem rozšíření NP České Švýcarsko o některé další lesní pozemky v nedávné minulosti probíhala veřejná diskuse o přínosu chráněných území regionálnímu rozvoji. Jak se k tomuto tématu staví saská veřejnost?**

Atraktivita krajiny Saského Švýcarska láká návštěvníky již 200 let a návštěvníci představují podstatný zdroj příjmů obyvatel regionu. Stupeň ochrany „Národní park“ se pro

● **Váš předchůdce, dr. Jürgen Stein, nasadil v otázkách kvality péče a rozvoje národního parku Saské Švýcarsko laťku velmi vysoko. Nabízí se otázka, zda změna ve vedení správy parku přinese také změny pro místní obyvatele a návštěvníky?**

Laťku v oblasti péče a rozvoje NP a CHKO Saské Švýcarsko nasazuje především Vyhláška o regionu národního parku ze dne 23. 10. 2003. Dlouholetá úspěšná práce za působení dr. Steina tedy bude počínaje 1. lednem 2011 pokračovat i pod mým vedením. Změny pro místní obyvatele a návštěvníky vyplynou případně z toho, že ještě více než dříve budeme usilovat o dosažení potřebného pochopení pro cíle ochrany přírody, právě tak chceme zintenzivnit spolupráci s městy a obcemi, které do chráněných území zasahují.

● **Chráněná území na saské a české straně politické hranice se mohou ohlédnout za dlouhou historií úzké spolupráce. Kde spatřujete priority této spolupráce Vy?**

Priority spolupráce správ chráněných území spatřuji především ve výměně informací při péči o daná území, dále pak

v koordinaci přeshraniční ochrany druhů a v provádění přeshraničních akcí pro veřejnost. Nad rámec uvedeného mi velmi záleží na tom, aby nadále pokračovala dobrá spolupráce společných pracovních skupin, aby nadále probíhala přímá výměna zkušeností mezi pracovníky správ v osobní rovině.

● **Po jedné dekádě existence Národního parku České Švýcarsko vnímáme, že jsou lidé z regionu změnami v péči o území národního parku často překvapeni; zejména v oblasti péče o lesy. Saské Švýcarsko má deset let náskok. Jaká je situace zde?**

Lidé žijící v Saském Švýcarsku reagují na péči o chráněná území velice rozdílně. Na 54 % rozlohy národního parku Saské Švýcarsko již neprobíhají žádné zásahy. Lidé se dílem obávají, že tato území, na kterých probíhá ochrana přírodních procesů, mohou představovat zdroj ohrožení, např. přemnožením škůdců jako je kůrovec či naplavováním dřeva při povodních. Na zbývajících 46 % rozlohy probíhá péče o les, která především za mokrého počasí vede k poškození cest využívaných také turisty. I to je předmětem kritiky obyvatelstva. Pro nás to znamená, že nezbytné práce musíme

čtvrtinu všech návštěvníků stal důvodem pro strávení dovolené v Saském Švýcarsku. Kromě působivých skalních scenérií zde mohou návštěvníci prožít i nerušený vývoj přírody. V loňském roce jsme zveřejnili výsledky průzkumu území národního parku jako regionálního hospodářského faktoru. Ten mimo jiné ukazuje, že v souvislosti s existencí národního parku v Saském Švýcarsku přímo vzniklo na šest set pracovních míst. Také veřejnost si tuto skutečnost stále více uvědomuje.

● **Máte nějaký vlastní, osobní cíl, který jste si stanovil při nástupu do funkce?**

Při nástupu do nové funkce jsem si vytknul tři osobní cíle. Chci dosáhnout toho, aby všichni pracovníci správy národního parku při plnění našeho krásného a náročného úkolu pracovali nadále s takovým nasazením a motivací, jako dosud. Dále se chci obzvláště angažovat ve spolupráci se všemi aktéry v regionu včetně českých sousedů. A věřím, že na konci třetí dekády trvání národního parku budeme moci konstatovat prokazatelné zlepšení přírodních poměrů v Národním parku Saské Švýcarsko, právě tak jako vysoký stupeň přijmutí národního parku místním obyvatelstvem. **Tomáš Salov**



Projekty správy NP České Švýcarsko

Dovolte, abychom vám představili projekty, již realizované či teprve připravované Správou NP České Švýcarsko, které jsou spolufinancovány z evropských dotačních titulů.

V roce 2010 byly úspěšně dokončeny tři víceleté projekty. První dva z nich, „**Komplexní monitoring stavu přírodního prostředí v NP České Švýcarsko**“ a „**Záchrana genofondu jedle bělokoré na území NP České Švýcarsko**“, byly z 85 % spolufinancovány Finančními mechanismy EHP/Norska. Celková výše příspěvku EHP/Nor-

ska na tyto projekty činila více než 732 tisíc eur. Předmětem prvního z projektů bylo zejména získání velkého objemu důležitých a zajímavých informací a dat z různých oblastí, jež jsou již nyní využitelná při péči o NP. Zajímavé výsledky přineslo například sledování jelení zvěře pomocí telemetrických obojků nebo měření turistické návštěvnosti. V rámci grantu byla pořízena mimo jiné profesionální meteostanice Tokaň, která je napojena na celostátní síť ČHMÚ a její údaje je možné najít na internetu nebo právě zmíněné telemetrické obojky, které pomocí GPS zprostředkovávají informace o pohybu a činnosti jelení zvěře. Díky realizaci druhého zmíněného projektu došlo k významnému navýšení zastoupení jedle bělokoré v lesích NP. O tomto projektu jsme vás podrobněji informovali v minulém vydání Zpravodaje.

Konečně třetím, v loňském roce ukončeným projektem, byl „**Monitoring účinnosti nápravných opatření proti nestabilitě skal**“ spolufinancovaný Evropským fondem pro regionální rozvoj (ERDF) v rámci Operačního programu Životní prostředí (OPŽP). Náplní projektu bylo kontrolní sledování tří rizikových lokalit v obci Hřensko pomocí speciálních čidel měřících i ty nejmenší pohyby skal.

Rozsahem malou, ale důležitou akcí byl projekt „**Sanační opatření k zajištění bezpečnosti nad janovskou silnicí, NPČŠ**“. Projekt, realizovaný také v rámci OPŽP, řešil sanaci nestabilního skalního bloku, který hrozil pádem na silnici spojující Hřensko a Janov. Realizace projektu nabyla dramatický spád, když se skála pod vlivem silných dešťů nedlouho po zahájení prací dala do pohybu a dělníci pracující na jejím poddezdní museli být ze staveniště na několik dní z bezpečnostních důvodů odvoláni. Naštěstí se pohyby brzy zastavily a sanace byla rychle a úspěšně dokončena.

Posledním z našich „skalních“ projektů je „**Zabezpečení nestabilních skalních svahů nad obcí Hřensko s využitím ochranných vysokozátěžových bariér, I. etapa**“. Projekt ještě nedospěl do realizační fáze, nicméně již teď se mohou obyvatelé této obce těšit na to, že jejich majetky a životy bude před pády nebezpečných objektů v brzké době chránit soustava vysokozátěžových plotů. Moderní systém, u nás

stále ještě zřídka k vidění, je stále častěji používán zejména v Alpách jako spolehlivá ochrana zejména před padajícími kamením, stromy a jiným materiálem.

V roce 2010 se nám podařilo zahájit další z projektů v rámci OPŽP, a to akci s názvem „**Obnova turistické infrastruktury v Národním parku České Švýcarsko**“. Jedná se o velice zajímavý projekt, jehož součástí je kromě samotných nutných oprav turistických cest také obnova tří naučných stezek v Národním parku. Obnova první z nich, naučné stezky „Okolím Pravčické brány“, je již dokončena a my srdečně zveme zvědavé výletníky na její prohlídku. Po učení po cestě návštěvníkům poskytnou nejen nové infopanely, které stezku lemují, ale také velice pěkný tištěný průvodce po této naučné stezce. Projekt bude pokračovat i v letech 2011 a 2012 obnovou naučných stezek „**Jeřichovické skály**“ a „**Růžová**“.

Další čtyři projekty, z nichž některé běží již třetím rokem a některé byly zahájeny teprve na začátku letošního roku a poběží až do konce roku 2013, řeší problematiku přeměny lesů NP na přírodě blízké ekosystémy. Snaží se o to jednak pomocí přeměny smrkových monokultur a odstraňováním geograficky nepůvodních druhů (zejména borovice vejmutovky a modřinu opadavého, ale také douglasky tisolisté a dubu červeného) a jednak uvolňováním a výsadbou cílových dřevin jako je buk lesní, jedle bělokorá, dub zimní a javor klen. Projekty jsou skutečně výjimečné svým rozsahem. Budou probíhat téměř na celém území národního parku a celkové náklady na tyto projekty se šplhají nad čtyři desítky milionů korun. Spolufinancovány jsou opět Evropským fondem pro regionální rozvoj prostřednictvím OPŽP.

Protože jsme v čerpání evropských dotací velice úspěšní, samozřejmě nezahálíme a připravujeme další žádosti. Do letošního výzvy Operačního programu Životní prostředí se chystáme podat opět velice zajímavé a hlavně prospěšné projektové záměry, například vysazování několika původních druhů ryb do vod Národního parku, další nutné opravy turistické infrastruktury, výsadby cílových druhů dřevin, sanace nebezpečných skal či druhá etapa výstavby vysokozátěžových bariér ve Hřensku.

Jana Nováková



Mezinárodní tábor v Českém Švýcarsku

Mezinárodní tábor dětí a mládeže ze tří středoevropských zemí a šesti příhraničních národních parků se uskuteční v Českém Švýcarsku. V týdnu od 30. 7. do 6. 8. 2011 bude Národní park České Švýcarsko hostit celkem 42 táborových účastníků z Německa, Rakouska i České republiky. Táborovou základnou bude kemp na Mezní Louce, z něž budou táborníci vyrážet za výlety a poznáním do blízkého i vzdáleného okolí. Hlavními tématy tábora budou ochrana přírody a krajiny, poznávání regionu, přátelství, zábavy a hry.

Pokud Vás tento typ tábora zaujal a rádi byste se jej zúčastnili nebo jej nabídli svým dětem. Nabízí Správa Národního parku v tuto chvíli ještě čtyři volná místa. Tábor je určen dětem od 12 do 16 let se zájmem o přírodu. Hlavním komunikačním jazykem je němčina, kterou si účastníci na táboře procvičí, ale její znalost není podmínkou pro účast na táboře. Cena tábora je 1.500,- Kč. Více informací o táboře získáte na www.npcs.cz/mezinarodnitabor nebo na telefonních číslech 737 276 863 a 412 354 053 nebo na emailu j.juda@npcs.cz.

Jakub Juda

Naučná stezka Okolím Pravčické brány

Úplnou rekonstrukcí stojanů a grafické podoby panelů prošla naučná stezka pod Pravčickou branou. Na trase Tři prameny - Pravčická brána - Mezní Louka byly zcela rekonstruovány přes deset let staré, zčásti již poničené, dřevěné stojany této naučné stezky.

Součástí rekonstrukce bylo také nové zpracování grafického vzhledu samotných panelů, které se přiblížily současným trendům v interpretaci přírodního dědictví a environmentální osvěty návštěvníků.

Naučná stezka Okolím Pravčické brány prochází nejkrásnějšími partiemi národního parku. Její návštěvníci spatří kromě samotné Pravčické brány i hluboké lesy a ohromující skalní stěny a uvidí fantastické výhledy do krajiny Českého i Saského Švýcarska.

Tématy naučné stezky jsou místní přírodní, historické i turistické zajímavosti. Jednotlivé panely naučné stezky tak postupně představí návštěvníkům, jak se v minulosti budovaly cesty, vysvětlí, proč v Českém Švýcarsku padají skály a co jsou to zóny národního parku, ale také prozradí, proč Pravčická brána ještě nespadla a jak je těžké žít svůj život na skále.

Průvodci po naučné stezce

Úlohu průvodců po naučné stezce převzali kněžna Elisalex Clary-Aldringenová a strážce národního parku. Oba průvodci přibližují návštěvníkům, formou dialogu, atraktivní témata naučné stezky. Kněžna Elisalex, která byla manželkou Edmunda Clary-Aldringena, jenž se v 19. století velmi zasloužil o turistický rozvoj Českého Švýcarska, přibližuje v rámci naučné stezky návštěvníkům polozapomenutou minulost. Strážce národního parku jako symbol přítomnosti prezentuje současné aktivity a činnosti Správy národního parku.

Tištěný průvodce naučnou stezkou

V rámci obnovy naučné stezky vydala Správa národního parku také tištěného průvodce, přibližujícího další zajímavosti na stezce, které se nevešly na jednotlivé panely v terénu. Průvodce má 30 barevných stran a rozměry složené turistické mapy, aby se snadno vešel do batohu. V současné chvíli je vydána pouze česká mutace tohoto průvodce. Průvodce Okolím Pravčické brány si můžete zdarma vyzvednout v Informačních střediscích Národního parku České Švýcarsko nebo si jej stáhnout na webových stránkách národního parku www.npcs.cz.

Rekonstrukce naučné stezky proběhla v roce 2010 díky podpoře projektu Obnova turistické infrastruktury v Národním parku České Švýcarsko spolufinancovaného Evropskou unií - Evropským fondem pro regionální rozvoj a státním rozpočtem České republiky v rámci Operačního programu Životního prostředí.

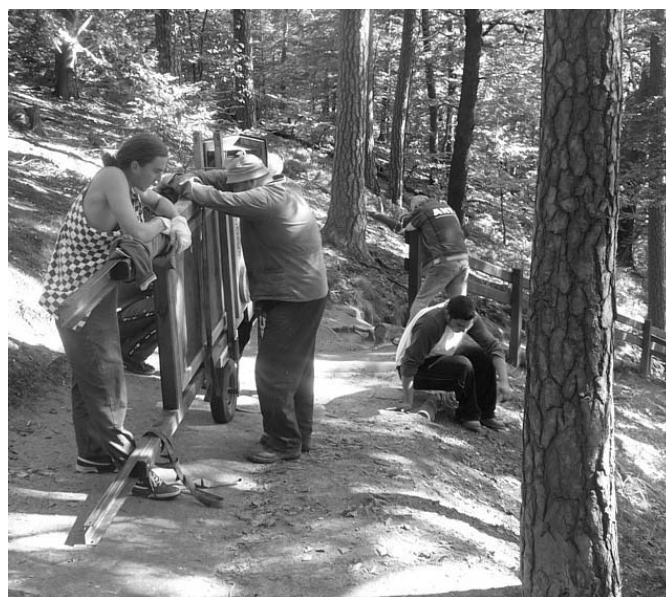
Text a foto: Jakub Juda



Nový vzhled stojanů a grafické provedení panelů naučné stezky.



Instalace stojanu na vyhlídce na Pravčickou bránu.



Doprava stojanů a materiálu k jednotlivým místům zastavení naučné stezky byla velmi namáhavá.

První křížky v Českém

Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko úspěšně pokračuje v realizaci projektu **Naslouchejte hlasu venkova** (*Listen to the Voice of Villages*) a postupně od restaurátorské firmy přebírá první opravené **drobné sakrální objekty**.

Jedná se o skalní výklenek a kamenné podstavce s kovanými a litinovými kříži ve Chříbské, Hřensku, Růžové, Janově a Mikulášovicích a kapli Panny Marie Karmelské na Vlčí Hoře. Na vyjmenovaných objektech provedl restaurátor BcA. Jan Fedorčák z České Lípy spolu s týmem spolupracovníků kompletní renovaci jak pískovcových kamenných částí, tak i kovových a litinových křížů a malovaných postav na plechu. V některých případech se i upravoval okolní terén a doplňovalo stávající oplocení.

Vybrané objekty nejsou památkově chráněné, společnost České Švýcarsko si je vědoma jejich historické a umělecké hodnoty, a proto jejich restaurování konzultovala s pracovníky Národního památkového ústavu v Ústí nad Labem.

V případě **kaple Panny Marie Karmelské** na Vlčí hoře z roku 1870 se jednalo o celkovou obnovu, na níž se významnou měrou podílel i vlastník objektu - Město Krásná Lípa. Došlo k obnově fasády, výměně oken a úpravě interiéru.



Kaple Panny Marie Karmelské

Kaple již byla i slavnostně znovuvysvěcena a navrácena svému původnímu účelu.

V roce 2011 bude oprava vybraných drobných sakrálních objektů v regionu Českého Švýcarska dokončena, v plánu je opravit ještě 16 objektů - např. Bratrské oltáře u České Kamenice nebo kříž Johanky Michelové v Jetřichovicích. Celková výše investice z prostředků Evropské unie je téměř tři miliony korun a je určena na záchranu a renovaci významnějších křížků, božích muk, skalních výklenkových kaplí a kapliček v našem regionu.

Skalní výklenek s obrazem (p.p.č.:309/7, k. ú. Mezná)

Restaurátor: Jan Fedorčák (kámen)
a Michal Janovský (malba)



Do očištěné skalní výklenkové kaple v obtížně přístupném terénu u Mezního můstku v Divoké soutěsce byl při obnově roce 2010 osazen obraz malovaný na plechu s motivem sv. Josefa. Do otvoru nad výklenkem, který patrně pochází z 18. století, byla vrácena stříška, vysekaná z pískovce z lomu v České Kamenici. Inspirací bylo řešení použité u Clarovy kaple. Pozůstatky původní stříšky byly nalezeny při zemních pracích v blízkosti výklenku.

Kamenný podstavec s křížem (p.p.č.: 917, k. ú. Janov)

Restaurátor: Jan Fedorčák (kámen),
Ivo Rudolf (kov) a Miroslav Hejný (malba).



Pískovcový kříž z poloviny 19. století, který stojí v blízkosti hřbitova, při vjezdu do Janova ve směru od Růžové, byl rozebrán a restaurován v ateliéru. Osazen byl kovaným křížem s ozdobnými prvky a zhotovena malovaná postava Krista. Došlo k obnově původního nápisu: „*Jesu Herz aus deinen wunden zerstoehen einst mit scharfem stahl ergiesset sich zu allen Stunden ein Strom der Gnad ins Trännetal.*“

Švýcarsku jsou již opraveny

Kamenný podstavec s křížem
(p.p.č.: 665, k. ú. Dolní Chřibská)

Restaurátor: Jan Staněk
a Jan Fedorčák (kámen)

Na pískovcový podstavec z poloviny 19. století, který stojí v Chřibské v blízkosti Hornova mlýna na koření, byla díky vstřícnosti Města Chřibská osazena replika původního litinového kříže. Pozůstatky původního nápisu se nepodařilo identifikovat.



Kříž na kamenném podstavci v k. ú. Mikulášovice

Kamenný podstavec s křížem
(p.p.č.: 251/1, k. ú. Mikulášovice)

Restaurátor: Jan Fedorčák (kámen),
Ivo Rudolf (kov) a Michal Janovský
(malba)

Díky vstřícnosti Města Mikulášovice, které poskytlo uskladněné torzo původního kříže, došlo v části obce Horní Mikulášovice ke kompletní rekonstrukci mohutného čtyři metry vysokého kříže z roku 1776. Na své místo se vrátila rozsáhlá skupina Krista s pěti anděly, Pannou Marií, Máří Magdalenou a sv.

Janem. Došlo k očištění pískovcového podstavce.

Nenechte si ujít příležitost navštívit tyto zbrusu nově opravené památky lidové zbožnosti našich předků a potěšit se umem a dokonalostí umělecké řemeslné práce.

Projekt je spolufinancován ze zdrojů Evropské unie v rámci Operačního programu Nadnárodní spolupráce Střední Evropa a z Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF).

Text a foto: **Klára Mágrová**



Připravujeme pro vás

Akce pro veřejnost v roce 2011

DATUM A ČAS	NÁZEV AKCE	MÍSTO*	GARANT
KVĚTEN 7. 5., 6.30 14. 5., 14.00 21. 5., 14.00 21. 5., 9.00 28. 5., 11.00 21. 5., 10.00	Vítání ptačího zpěvu Otevření expozice <i>Drobné památky Č. Švýcarska</i> Evropský den parků Brigáda na Dolském mlýně Výlet za sakrálními památkami Přeshraniční botanická exkurze kaňonem Labe	Krásná Lípa - u správy NP Infocentrum Saula (D. Chříbská) Krásná Lípa - areál u správy NP, Dolský mlýn u Jetřichovic Jetřichovice - před OÚ Schöna, vlakové nádraží	Richard Nagel Natalie Belisová Jakub Juda Natalie Belsiová Michaela Andělová Handrij Härtel
ČERVEN 4. 6., 9.00 11. 6., 10.00 18. 6., 9.00 25. 6., 10.00	Lesnická exkurze Entomologická exkurze Brigáda na Dolském mlýně Exkurze okolím Vysoké Lípy	Jetřichovice - lesní správa NP Kyjov - restaurace Na fakultě Dolský mlýn u Jetřichovic Vysoká Lípa - hotel Lípa	Jana Holešinská Miloš Trýzna Natalie Belsiová Václav Sojka
ČERVENEC 5. 7., 10.00 9. 7., 10.00 12. 7., 10.00 16. 7., 9.15 16. 7., 9.00 19. 7., 10.00 26. 7., 10.00	Pochůzka se strážcem Geologická exkurze Pochůzka se strážcem Vycházka za mechorosty Brigáda na Dolském mlýně Pochůzka se strážcem Pochůzka se strážcem	Mezní Louka - před hotelem Infocentrum Jetřichovice Brtníky - u ústavu sociální péče Mezní Louka - před hotelem Dolský mlýn u Jetřichovic Jetřichovice - lesní správa NP Osada Kopec - před restaurací	Pavel Svoboda Jakub Šafránek Jan Lobotka Ivana Marková Natalie Belsiová Pavel Svoboda Petr Paulíček
SRPEN 2. 8., 10.00 9. 8., 10.00 16. 8., 10.00 20. 8., 9.00 23. 8., 10.00 27. 8., 10.00 30. 8., 10.00	Pochůzka se strážcem Pochůzka se strážcem Pochůzka se strážcem Brigáda na Dolském mlýně Pochůzka se strážcem Vycházka za mechorosty Pochůzka se strážcem	Mezní Louka - před hotelem Brtníky - u ústavu sociální péče Mezní louka - před hotelem Dolský mlýn u Jetřichovic Osada Kopec - před restaurací Brtníky - železniční zastávka Vysoká Lípa - parkoviště U Loupežáku	Václav Nič Jan Lobotka Václav Nič Natalie Belsiová Petr Paulíček Ivana Marková Pavel Svoboda
ZÁŘÍ 3. 9., celý den 10. 9., 19.30 17. 9., 9.00 24. 9., 10.00	Den Českého Švýcarska Evropská noc pro netopýry Brigáda na Dolském mlýně Exkurze okolím Jetřichovic	Krásná Lípa - náměstí PR Vápenka u Doubice Dolský mlýn u Jetřichovic Jetřichovice - lesní správa NP	www.krasnalipa.cz Jakub Juda Natalie Belsiová Václav Sojka
ŘÍJEN 1. 10., 14.00 8. 10., 10.00 15. 10., 10.00 22. 10., 9.30	Uklidíme svět Exkurze okolím Rynartic Lesnická exkurze Den stromů	Kyjov - restaurace Na fakultě Rynartice - točna autobusu Vysoká Lípa - hotel Lípa Infocentrum Jetřichovice	Jakub Juda Václav Sojka Jan Drozd Jakub Juda

* v případě exkurzí místo srazu účastníků

Podrobnější informace o všech akcích naleznete na internetových stránkách správy NP www.npcs.cz
a v informační skládáče „Akce pro veřejnost v roce 2011“. Změna programu vyhrazena!

České Švýcarsko - zpravodaj Správy Národního parku České Švýcarsko, ročník 10, číslo 1/2011, č. reg.: MK ČR E 13314.
Vydává: Správa Národního parku České Švýcarsko, Pražská 52, 407 46 Krásná Lípa, tel./fax: +420-412 354 055.
Redakce: Natalie Belisová (n.belisova@npcs.cz). Grafická úprava: Pavel Panenka (panenka@principdc.cz).
Tisk: BFHM, spol. s r. o., 403 36 Libouchec 84. Vyšlo v květnu 2011. **Neprodejně.**